

та своєрідною маніфестацією багатства виконавських можливостей гітарного квартету як камерно-інструментального складу.

Таким чином, Харківський гітарний квартет послідовно утверджує обраний підхід до ансамблевого виконавства, у яких гітара постає камерно-інструментальним «голосом» сучасної музичної культури. Участь у численних фестивалях і концертних проєктах в Україні та за кордоном, виконання світових прем'єр українських композиторів, а також неспинний процес творчої взаємодії з ними, свідчать про сформованість національної ідентичності колективу, яка вирізняє Харківський гітарний квартет у багатоголосі нового звукового простору.

І. Половинка

СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВАЛЕРІЯ ПЕТРЕНКА

I. Polovynka

STYLISTIC DOMINANTS IN THE PERFORMING ACTIVITY OF VALERII PETRENKO

Виконавська діяльність видатного українського гітариста, композитора й педагога Валерія Петренка (1939–2025) посідає особливе місце в історії національного гітарного мистецтва другої половини XX — початку XXI ст. Його творчість вирізняється цілісністю художнього мислення та прагненням до розширення меж традиційного сольного гітарного виконавства.

Формування індивідуального виконавського стилю митця тісно пов'язане з його професійним шляхом, активною концертною та просвітницькою діяльністю.

Валерій Петренко народився 23 грудня 1939 р. в місті Дніпро. Музичну освіту здобув у Львівській державній консерваторії імені М. В. Лисенка (клас Г. Казакова). З 1966 р. він розпочав активну концертну діяльність як соліст-гітарист Укрконцерту, а з 1971 р. став солістом Київської державної (нині — національної) філармонії України. В. Петренко неодноразово залучався до складу журі національних і міжнародних конкурсів гітаристів. На його честь було організовано I та II Всеукраїнські відкриті гітарні фестивалі-конкурси, що відбулися в Києві у 2001 та 2003 рр., а також Всеукраїнський фестиваль-конкурс гітарного мистецтва «Гітара світу», проведений у Ялті. Важливим аспектом творчої біографії митця є педагогічна робота, зокрема викладання в Київському музичному училищі імені Р. Глієра, що сприяло поширенню його виконавських ідей у професійному середовищі. В. Петренко здійснив численні гастролі в понад 30 країнах Європи, Латинської Америки та Азії, популяризуючи класичну гітару за межами України. Його виконавські здобутки відзначено званням «Заслужений артист Української РСР» (1987) та «Народний артист України» (1999). Відомий український гітарист та композитор Анатолій Шевченко присвятив Валерію Петренку твір «Карпатська рапсодія». Про життя та творчість Валерія Петренка було знято документальний фільм «Валерій Петренко. Струни моєї душі» (сценарист і режисер — Галина Черняк, оператор — Олександр Скупар, ДТРК «Культура», 2005 р.).

Аналізуючи концертні програми В. Петренка, слід зазначити, що репертуарна політика митця вирізняється широким стильовим діапазоном. У його концертних програмах поєднуються твори класичного гітарного репертуару, музика фламенко, сучасні композиції, а також численні авторські обробки класичних, народних і популярних мелодій, романси та авторські пісні. Таке репертуарне різноманіття свідчить про стильову універсальність виконавця й прагнення розширити уявлення про художні можливості класичної гітари.

Як зазначає в інтерв'ю Валерій Петренко, першим його наставником і вчителем на професійній сцені став вокаліст Костянтин Огневий, з яким В. Петренко виступав як акомпаніатор. Виконавській манері В. Петренка притаманні яскрава емоційність, технічна майстерність, оригінальний підхід до інтерпретації музичного тексту твору, широкий спектр звукової палітри інструмента. Особливе місце у творчості В. Петренка посідають перекладення та аранжування, які вирізняються уважним ставленням до оригіналу й одночас адаптацією музичного матеріалу до специфіки гітари. Серед них: «Друга Угорська рапсодія» Ф. Ліста, «Місячна соната» Л. Бетховена, каприси Н. Паганіні для скрипки та ін.

Окрім виконання сольних гітарних творів, показовим є звернення В. Петренка до масштабних форм. Він став першим виконавцем у колишньому СРСР Концерту для гітари з оркестром «Аранхуес» Х. Родріго (1982 р. в Мінську та Донецьку), що засвідчило високий рівень його виконавської майстерності та інтерпретаційної зрілості. Також В. Петренко є автором перекладення Концерту для скрипки з оркестром Л. Бетховена, яке неодноразово звучало в його виконанні в концертних програмах Національної філармонії України.

У 1991 р. вийшла сольна грамплатівка В. Петренка, до якої увійшли Чакона з Партити для скрипки соло №2 Й. С. Баха і «Менует» Й. Гайдна в перекладеннях Андреса Сеговії, вальс «Фаворит» Н. Коста та віртуозні п'єси іспанських композиторів: «Іспанська серенада» Х. Малатса, «Спогади про Альгамбру», «Аделіта» та «Мазурка» Ф. Таррегі.

Логічним продовженням інтерпретаційних та естетичних пошуків В. Петренка став авторський проект «Театр гітари Валерія Петренка», започаткований у 1997 р. Він є унікальним явищем у гітарному мистецтві, оскільки поєднує принципи академічного виконавства з елементами театральної драматургії. Концертні програми «Театр гітари Валерія Петренка» передбачали особливу форму сценічної презентації музики, де гітарний твір постає не лише як звукова структура, а як художній образ, включений у цілісну сценічну композицію. Окрім музичного супроводу гітари, в концертних програмах виступали також танцюристи, які працювали в Національній опері. Концерт у такому форматі набуває ознак театрального дійства, у якому важливу роль відіграють драматургія програми, контрасти настроїв, темброві зіставлення та безпосередній діалог із слухачем. Валерій Петренко демонструє синтез музичної та сценічної виразності, що потребує від виконавця не лише високого рівня інструментальної майстерності, а й особливого артистизму. Такий підхід сприяє розширенню комунікативного потенціалу гітарного концерту, формуванню нової моделі

сприйняття інструментальної музики. Мистецьке значення цього проєкту полягає в переосмисленні ролі виконавця як активного творця сценічного образу та інтерпретатора, здатного інтегрувати музику в широкий культурний контекст.

Таким чином, виконавська діяльність Валерія Петренка є визначним феноменом української гітарної культури, що поєднує традиції європейської академічної школи з індивідуальними інтерпретаційними пошуками митця. Його стиль вирізняється синтетичністю, відкритістю до жанрових експериментів і водночас ґрунтовною опорою на класичні зразки гітарного репертуару. Значення спадщини митця виходить за межі суто індивідуального стилю, набуваючи статусу важливої складової історико-культурного процесу розвитку українського гітарного мистецтва другої половини ХХ — початку ХХІ ст.

С. Коган

СТАНОВЛЕННЯ ТАЛАНТУ ГНАТА ХОТКЕВИЧА НА ДЕРГАЧІВЩИНІ ТА ЙОГО РОЛЬ У МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ СЛОБОЖАНЩИНИ

S. Kohan

THE RISE OF HNAT KHOTKEYVYCH'S TALENT IN THE DERNACHI REGION AND HIS ROLE IN THE MUSICAL CULTURE OF SLOBOZHANSKYNA

Гнат Мартинович Хоткевич (1877–1938) — одна з найяскравіших постатей українського культурного життя кінця ХІХ — початку ХХ ст. Його винятковість полягає в багатогранності творчого й інтелектуального потенціалу: Гнат Хоткевич був видатним виконавцем-бандуристом, композитором, фольклористом, музикознавцем, драматургом, педагогом, редактором, перекладачем та етнографом. Він постає в історії як прогресивний музичний діяч, який у найскладніші періоди історії невпинно працював над утвердженням української культури та мистецької самобутності. Дослідниця творчості композитора Н. Супрун відзначала, що в якій би творчій сфері Хоткевич не працював, він завжди проявляв новаторський підхід, яскраву художню індивідуальність і темперамент.

Особливе значення у формуванні особистості Гната Хоткевича мали дитячі та юнацькі роки, проведені в селищі Деркачі (нині — Дергачі) на Харківщині, куди він приїжджав із батьками на літні канікули в 1882-1895 рр. Перебування в цьому середовищі сприяло розвитку його світогляду та творчих здібностей. Виявивши неабиякі таланти як у технічній, так і в мистецькій сфері, молодий Гнат Хоткевич надав перевагу саме творчості, обравши мистецтво як шлях професійної самореалізації.

У Деркачах молодий митець познайомився зі сліпим бандуристом Павлом Грушкою, який і прищепив йому любов до народної пісні та навчив основ гри на бандурі. З десятирічного віку Гнат Хоткевич практикувався в музичній імпровізації, виступав із кобзарями на харківських вулицях і вже у п'ятнадцять років продемонстрував свої здібності в домі Алчевських. До сімнадцяти років музикант власноруч сконструював бандуру. Останнього літа, проведеного в Деркачах у 1895 р., Гнат Хоткевич організував сільський театр, де ставились